

**Міністерство внутрішніх справ України
Донецький державний університет внутрішніх справ**

Ковальчук Володимир Степанович

УДК 343.81

**КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Кропивницький – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, м. Луцьк.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Колб Олександр Григорович,
Державний податковий університет, професор
кафедри кримінального права та процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Конопельський Віктор Ярославович,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри кримінального права та
кримінології

кандидат юридичних наук, професор
Левченко Юрій Олександрович,
Національна академія внутрішніх справ,
завідувач кафедри кримінально-виконавчого права
та кримінології

Захист відбудеться «23» травня 2024 року о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.737.01 у Донецькому державному університеті внутрішніх справ за адресою: 25015 м. Кропивницький вул. Велика Перспективна, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького державного університету внутрішніх справ за адресою: 25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1.

Автореферат розісланий «23» квітня 2024 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ганна БУГА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Як свідчить офіційна статистика, щорічно в Україні зростає рівень рецидивних кримінальних правопорушень, однією із складових яких є пенітенціарна злочинність. При цьому серед детермінант, які сприяють зазначеному суспільно небезпечному явищу, особливе місце займають існуючі у зв'язку з цим правові прогалини і колізії, що стосуються, зокрема, закріплення у чинному кримінальному процесуальному законодавстві України обов'язку для суб'єктів сторони обвинувачення (ст. ст. 36-41 КПК) виявляти причини і умови вчинення кримінальних правопорушень, включаючи й сферу виконання покарань.

Додатковим аргументом з цього приводу виступають кримінологічно значущі показники рецидивної та пенітенціарної злочинності, які мали місце в Україні на протязі 2013-2023 р. р. Так, у 2013 році (першому звітному періоді з часу прийняття нового КПК) у структурі всіх кримінальних правопорушень (всього було зареєстровано 563 тис. 560 таких суспільно небезпечних діянь) рецидив злочинів склав 62 тис. 625 (29,3% у загальній кількості кримінальних правопорушень). При цьому в абсолютних цифрах пенітенціарна злочинність складала у 2013 році 400 кримінальних правопорушень (у розрахунку на 1 тис. засуджених, які відбували покарання у виді позбавлення волі, - 5,13 таких випадків), або менше 1% у структурі рецидивних кримінальних правопорушень. Натомість, у 2022 році із 362 тис. 636 зареєстрованих кримінальних правопорушень 31 тис. 499 припадало на рецидивну злочинність (22,7% у загальній структурі вказаних суспільно небезпечних діянь). При цьому у кримінально-виконавчих установах закритого типу, в яких відбували покаяння засуджені до позбавлення волі, мало місце 289 пенітенціарних злочинів (знову ж таки, менше 1% у загальній кількості рецидивних проявів в Україні).

Суттєво не зменшились зазначені показники й у 2023 році, хоча і в попередніх періодах і у сьогодні не знайшли свого відображення в офіційній статистиці ті явища і процеси кримінального змісту, які носять так званий латентний (прихований) характер, що теж можна віднести до детермінант, які сприяють вчиненню пенітенціарних кримінальних правопорушень. Крім цього, в ЄРДР відсутні також відомості про вчинення кримінальних правопорушень на територіях, окупованих російською федерацією (у Донецькій, Луганській, Херсонській та інших областях), що, без сумніву, слід враховувати при оцінці кількісно-якісних показників злочинності в Україні. Більш того, як показує практика, досить суттєво впливає на детермінацію пенітенціарної злочинності щорічно зростаюче вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань персоналом ДКВС України. Зокрема, якщо у 1991 році з боку цих осіб було зареєстровано тільки 19 злочинів, то вже у 2016 році (остаточному оформленні та підпорядкуванні органів і установ виконання покарань Міністерству юстиції України) – 102 кримінальні правопорушення. І, що характерно та суспільно небезпечно – зазначені негативні тенденції щорічно

призводили до зростання кількості вчинених персоналом ДКВС України кримінальних правопорушень та мали місце й на протязі 2017-2023 р. р.

Таким чином, слід констатувати, що в наявності складна прикладна проблема, яка має бути вирішена й на доктринальному (науковому) рівні у силу її актуальності, теоретичної та практичної значущості, що, у свою чергу, обумовлено необхідністю закріплення на законодавчому рівні обов'язку для органів дізнання, досудового розслідування та суду щодо виявлення у ході кримінального провадження причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, включаючи й сферу виконання покарань України, та невідкладного вжиття заходів, спрямованих на їх усунення, нейтралізацію, блокування тощо.

Саме у такому напрямі у сьогоднішні працюють вітчизняні науковці та зорієнтовані відповідні державні програми з означених питань. Зокрема, досить предметно проблеми детермінації злочинності розробляють такі учені, як: А.М. Бабенко, О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. В. Василевич, А. А. Вознюк, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. К. Грищук, Л.М. Давиденко, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, О. О. Дудоров, В. П. Ємельянов, О. О. Житник, М. В. Карчевський, О. Г. Колб, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, В.Я. Конопельський, О. М. Костенко, І. М. Копотун, Т. В. Корнякова, О.М. Литвак, О. М. Литвинов, Г. В. Маляр, І. Б. Медицький, М. І. Мельник, В.О. Меркулова, М. І. Мичка, В. О. Навроцький, Є. С. Назимко, Ю. В. Нікітін, Ю. О. Новосад, Ю. В. Орлов, О. П. Рябчинська, А. В. Савченко, Г. П. Середа, В.О. Туляков, П.Л. Фріс, В. І. Шакур та ін. Крім цього, значне теоретичне та практичне підґрунтя, що стосується змісту запобіжної діяльності, створили: Л.В. Багрій-Шахматов, В.О. Глушков, І.М. Даньшин, Т. А. Денисова, А.П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, Я.Ю. Кондратьєв, І.П. Лановенко, В.В. Сташіс, В.Я. Тацій, В. М. Трубніков, ін. Слід також зазначити, що загальні методологічні засади пізнання кримінально-процесуальних і кримінологічних явищ та процесів вивели такі науковці, як: А. М. Бабенко, Г.С. Буга, С.С. Вітвицький, Є.С. Дурнов, Є. В. Зозуля, О.М. Куракін, С. А. Саблук, О.Б. Северінова та інші.

Поряд з цим, варто зазначити, що досі на дисертаційному рівні кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань не виведені, що актуалізує необхідність активізації теоретичної розробки з означених питань, а також визнає теоретичне і практичне значення даної дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Національної стратегії з прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки (Указ Президента України від 11.05.2023 № 273); Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України (розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р); Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року (розпорядження

Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р), а також відповідних Планів Кабінету Міністрів України щодо реалізації зазначених державних програм.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки 24.11.2011 (протокол № 5).

Мета і задачі дослідження. *Метою* даного дослідження є розробка науково обґрунтованих заходів, спрямованих на вдосконалення доктринальних, нормативно-правових і прикладних кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Для досягнення вказаної мети поставлено такі *задачі*:

- визначити стан наукових досліджень, пов'язаних зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України;

- з'ясувати зміст та сформулювати авторське поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань»;

- визначити методологію дослідження питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань;

- здійснити кримінологічний аналіз сучасного стану, рівня та інших кримінологічно значущих показників пенітенціарної злочинності та злочинності персоналу колоній;

- встановити детермінанти, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань, які пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю;

- розкрити кримінологічну характеристику особи злочинця, який вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань;

- з'ясувати зміст сучасної державної політики з питань реформування правоохоронних органів і судів та запобіжної діяльності;

- вивчити та узагальнити позитивний зарубіжний досвід, що стосується кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань та його використання в Україні;

- розробити науково обґрунтовані заходи, спрямовані на підвищення рівня координації та взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності у контексті запобігання вчиненню правопорушень у сфері виконання покарань.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Предмет дослідження – кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Методи дослідження. Методи дослідження репрезентовано системою загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової розробки. Методологічну основу дисертації становить *діалектичний метод*, за допомогою якого здійснено оцінювання сучасного

стану та інших кримінологічно значущих показників злочинності у сфері виконання покарань України (усі розділи даної наукової розробки). У свою чергу, *методи аналізу та синтезу* дали можливість визначити стан наукових досліджень, пов'язаних зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України (підрозділ 1.1.); натомість, за допомогою *формально-логічного та догматичного методів* з'ясовано зміст і сформульовано авторське поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань», а також визначено методологію даного дослідження (підрозділи 1.2. та 1.3.); *методи індукції та дедуції* дозволили встановити зміст, тенденції і рівень злочинності у сфері виконання покарань (підрозділ 2.1.); *системно-структурний метод* – детермінанти, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань (підрозділ 2.2.); *методи соціального натуралізму та моделювання* – вивести кримінологічну характеристику злочинця, який вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань (підрозділ 2.3.); *метод екстраполяції* – з'ясувати зміст сучасної державної політики з питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання злочинності в Україні (підрозділ 3.1.); *порівняльно-правовий метод* – встановити зміст позитивного зарубіжного досвіду, що пов'язаний з кримінально-процесуальними засадами запобігання злочинам у сфері виконання покарань (підрозділ 3.2.); *метод сходження від абстрактного до конкретного* – визначити та обґрунтувати шляхи підвищення рівня координації та взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності у контексті запобігання вчиненню правопорушень у сфері виконання покарань України (підрозділ 3.3.).

Крім цього, за допомогою *статистичних методів* доведена необхідність удосконалення правового механізму з питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання злочинам у сфері виконання покарань України (вступ та всі підрозділи дисертації), а *соціологічні методи* застосовані з метою вивчення думок різних категорій респондентів з означеної тематики дослідження, а також для здійснення аналізу інших зібраних емпіричних та статистичних відомостей (усі розділи дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної державної статистики; Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного реєстру судових рішень, офіційні відомості Міністерства юстиції та МВС України, Офісу Генерального прокурора, архівні матеріали ДКВС України за 2012-2023 р. р. про стан, рівень і структуру кримінальних правопорушень, вчинених у сфері виконання покарань, а також результати анонімного опитування 936 слідчих, прокурорів і адвокатів у 14 регіонах України (Волинській, Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській (включаючи м. Київ), Львівській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій та Черкаській областях) та матеріали вивчення 386 архівних кримінальних проваджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні сучасних проблем, що пов'язані зі змістом кримінально-

процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, та розробці науково обґрунтованих концептуальних заходів, спрямованих на удосконалення правового механізму та підвищення ефективності запобіжної діяльності у вказаній галузі суспільних відносин.

У роботі сформовано низку положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

– з'ясовано сутність і зміст поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» та сформульовано його авторський варіант, який містить у собі елементи не тільки теоретичного, але й прикладного характеру, що можуть слугувати основою для удосконалення законодавчих підходів з означеної проблематики дослідження;

– встановлено сучасні кримінологічно значущі показники, що характеризують зміст та особливості злочинності у сфері виконання покарань України, а також негативні тенденції, які склались у зв'язку з цим;

– розроблено науково обґрунтовані заходи, спрямовані на усунення існуючих правових прогалин і колізій та, в цілому, на удосконалення кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, які у виді порівняльної таблиці та пояснюючої записки спрямовані у відповідні Комітети Верховної Ради України для використання по суті (лист від 17.04.2023 за вих. № 37/13-17);

– визначено сучасні детермінанти, що спричиняють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України, суб'єктами яких є не тільки особи, які відбувають визначені судами покарання, але й персонал ДКВС, що складає єдиний детермінаційний комплекс злочинності у зазначеній галузі суспільної діяльності;

удосконалено:

– зміст і окремі елементи кримінологічної характеристики особи злочинця, який вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань, що створило в кінцевому підсумку теоретико-прикладні та методологічні основи для розробки на практиці відповідних індивідуальних запобіжних заходів, спрямованих на підвищення рівня та ефективності запобіжної діяльності;

– організаційно-управлінські та правові основи щодо підвищення рівня координації та взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності у контексті запобігання вчиненню правопорушень у сфері виконання покарань;

– методологію дослідження питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань, а саме: об'єктами дослідження були як пенітенціарна злочинність, так і злочинність персоналу ДКВС, а також єдиний детермінаційний комплекс причин і умов злочинності з означених питань;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні підходи щодо стану наукових досліджень, пов'язаних зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням, що

дало можливість довести актуальність, прикладне значення та необхідність активізації монографічний розробок з означеної проблематики;

– теоретично-прикладні позиції учених, що стосуються необхідності більш активного впровадження у національне законодавство і практику позитивного зарубіжного досвіду, який пов'язаний зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання злочинам у сфері виконання покарань.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що положення даної дисертації мають як теоретичне, так і практичне значення, і використовуються у різних сферах діяльності, зокрема у:

- *законодавчій діяльності* – з метою удосконалення кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України (листи відповідних Комітетів Верховної Ради України від 10.03.2023 № 04-27/12-2023/49307 та від 14.04.2023 № 04-26/11-2023/78202));

- *практичній діяльності* – для підвищення рівня та ефективності запобіжної діяльності у сфері виконання покарань (акт впровадження у практичну діяльність Володимирської окружної прокуратури Волинської області від 04.10.2023);

- *освітній процес* – для забезпечення викладання навчальної дисципліни «Кримінологія», а саме – тих питань, що стосуються запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань (акт впровадження в освітній процес Державного податкового університету від 04.10.2023 та в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 04.09.2023).

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, що становлять наукову новизну роботи, розроблено автором особисто.

Наукові ідеї та розробки, які зазначено в списку опублікованих праць і виконано у співавторстві, в цій дисертації не використовувались. При цьому авторський доробок у них становить 70 відсотків, а особистим внеском здобувача у них є власні теоретико-прикладні розробки, що стосуються: сутності і змісту поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань»; сучасних кримінологічно-значущих показників злочинності у вказаній галузі суспільної діяльності; змісту детермінаційного комплексу злочинності у цій сфері; переліку науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення зазначених засад запобігання правопорушенням.

Апробація результатів дисертації. Основі результати дослідження оприлюднені на наукових і науково-практичних конференціях та круглих столах, основними з яких є такі: «Поговоримо про пробацію: історія становлення, розвиток та перспективи» (Одеса, 11.02.2022); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (Хмельницький, 25.02.2022); «Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової» (Запоріжжя, 10.03.2022); «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2022» (Чернігів, 10.06.2022); «Вивчення криміногенної ситуації в Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних

факторів)» (Київ, 07.09.2022); «Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи» (Чернігів, 04.11.2022); «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 09.11.2022); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (Київ, 24.11.2022); «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності» (Одеса, 25.11.2022); «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (Хмельницький, 16.03.2023); «Прикладна економіка: від теорії до практики» (Луцьк, 27-28.03.2023); «Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення» (Луцьк, 27-28.04.2023).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 23 публікаціях, з яких: 6 – це статті у наукових фахових виданнях України; 1 – стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні (Республіка Польща); 12 – тези матеріалів Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій і круглих столів; 4 - інші праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації (дві колективні монографії та два навчальних посібники).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (347 найменувань на 36 сторінках) та 17 додатків.

Повний обсяг дисертації становить 320 сторінок, з них основний текст – 283 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; вказано її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано відомості щодо особистого внеску здобувача, апробації, публікацій, структури й обсягу.

Розділ 1 «Теоретичні та методологічні підходи, що стосуються змісту кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України» містить три підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукових досліджень, пов'язаних зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань»* встановлено два періоди виникнення та формування кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, до яких, зокрема, віднесені наступні історичні часові проміжки: а) 1991-2012 р.р., на протязі якого на законодавчому рівні було закріплено обов'язок для відповідних суб'єктів кримінального процесу щодо виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину, та необхідність процесуального реагування на них; б) 2013-2023 р. р., коли у результаті прийняття у 2012 році нового КПК зазначений обов'язок був скасований, але це питання регулюється на рівні відомчих нормативно-правових актів (наказів, інструкцій, положень тощо), що не в повній мірі кореспондується з вимогами Конституції України, відповідно до якої всі органи держави та їх посадові особи мають діяти лише у спосіб, визначений в Основному та інших законах України.

Виходячи з цього та з отриманих результатів дослідження обґрунтовано актуальність, теоретичне та практичне значення даної дисертації, а також її наукова належність до спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

У підрозділі 1.2 «Поняття кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» з'ясовано сутність і зміст, а також сформульовано авторський його варіант, під яким запропоновано розуміти закріплену у правових джерелах суспільну діяльність, яка реалізується на основі науково обґрунтованих і практично обумовлених підходах та спрямована на вирішення таких кримінологічно значущих завдань, які мають пряме і безпосереднє відношення до реалізації завдань кримінального провадження, а також до нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які спричинили, обумовили та скорелювали вчинення конкретно взятого кримінального правопорушення у процесі виконання – відбування покарань. Крім цього, доведено теоретичне та практичне значення даного поняття. Зокрема, теоретичне значення виведеної автором кримінологічної категорії полягає у тому, що: а) по-перше, розширено межі наукових знань щодо змісту запобіжної діяльності, її предмету та об'єктів (у даному випадку – сфера виконання покарань та процес виконання – відбування покарань), які можуть слугувати методологічним підґрунтям для подальших доктринальних розробок з означеної тематики дослідження; б) по-друге, доведено, що одним із необхідних та невід'ємних елементів кримінально-процесуальної діяльності є слідча профілактика, зміст і спрямованість якої обумовлений необхідністю здійснення у даному процесі заходів кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням; в) по-третє, підтримано позицію тих учених, які переконують, що діяльність, яка пов'язана із запобіганням кримінальним правопорушенням, є більш об'ємною та ширшою за діяльність, яка ґрунтується на заходах протидії цим суспільно небезпечним діянням, що має враховуватись на всіх рівнях соціальної профілактики в Україні (законодавчому, координаційному, управлінському, т. ін.).

У свою чергу, практичне значення сформульованого поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань» виражена у цій роботі у тому, що: 1) на основі аналізу його змістовних елементів розроблені науково обґрунтовані авторські пропозиції, спрямовані на удосконалення правового механізму запобіжної діяльності у ході реалізації завдань кримінального провадження (запропоновано здійснити це у виді змін і доповнень у чинне законодавство України); 2) доведена необхідність якісної видозміни координаційної діяльності прокуратури у сфері протидії злочинності та заміни слова «протидія» та «запобігання» як у назві даної галузі суспільних відносин, так і в інших законодавчих актах, у яких вжито словосполучення «протидія злочинності», позаяк на сьогодні такі підходи суперечать положенням матеріального права (зокрема, КК), у яких мова ведеться про «запобігання кримінальним правопорушенням»; 3) визначені потенційні можливості інших

учасників кримінального провадження, які варто враховувати при організації та реалізації заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань (слідчих; оперативних підрозділів; судів, т. ін.).

У підрозділі 1.3 «Методологія дослідження питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» з'ясовано сутність і зміст даного поняття та на цій основі сформульовано його авторське визначення, під яким слід розуміти сукупність загальнонаукових і спеціальних інструментаріїв (методів, засобів і прийомів), які застосовуються учасниками сторони обвинувачення у кримінальному провадженні (дізнавачами, слідчими, оперативними підрозділами та прокурорами) у вказаній галузі суспільних відносин, з урахуванням особливостей процесу виконання – відбування покарань та слідчої профілактики для пізнання об'єктивної сутності кримінального процесу і його взаємозв'язку із запобіганням кримінальним правопорушенням, а також вироблення на цій основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення правового механізму з означених питань.

Виходячи з його змісту, доведено дуалістичну (подвійну) соціально-правову природу кримінального процесу, у ході якого вирішуються не тільки визначені у законі завдання кримінального провадження, але й завдання кримінологічного запобігання правопорушенням шляхом здійснення при цьому заходів слідчої профілактики. Встановлено також діалектичний взаємозв'язок і взаємодію кримінально-процесуальної та кримінально-виконавчої діяльності у силу наявності об'єднуючого для них предмета – необхідності реагування на детермінаційний комплекс причин і умов, які сприяли вчиненню попередніх і нових (у ході процесу виконання – відбування покарань) кримінальних правопорушень як засудженими, так й іншими особами. Враховуючи зазначене, підтримано позицію тих науковців, які обґрунтовано доводять про необхідність доповнення чинного КПК нормами про обов'язок органів дізнання, слідства і прокуратури виявляти причини і умови вчинення кримінального правопорушення та реагувати на них відповідними процесуальними рішеннями, спрямованими на їх усунення, нейтралізацію, блокування тощо.

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері виконання покарань» містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1 «Сучасний стан, рівень та інші кримінологічно значущі показники і особливості пенітенціарної злочинності персоналу колоній» визначено основні характеристики даних видів злочинності, на підставі чого доведено, що знання учасниками сторони обвинувачення у кримінальному провадженні вказаних показників – це необхідна та об'єктивно детермінована умова успішного вирішення ними закріплених у законі завдань кримінального процесу і слідчої профілактики, а саме: а) за результатами аналізу злочинності, яка має місце у сфері виконання покарань, можна отримати додаткову кримінологічну інформацію та аргументи щодо змісту прогалин у кримінальному провадженні, що пов'язані з відсутністю правового обов'язку в

учасників кримінального процесу відносно встановлення в його ході причин і умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень; б) за підсумками вивчення так званої кримінологічної характеристики даного виду злочинності можна визначити спрямованість тих тенденцій, що сформувались та набули свого розвитку у зв'язку з не реагуванням учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні на виявлені ними детермінанти, які спричинили та обумовили вчинення кримінальних правопорушень; в) на підставі отриманих емпіричних даних, що безпосередньо стосуються змісту предмета зазначеної наукової розробки, можна розширити межі дискусій, які відбуваються серед суб'єктів законодавчої ініціативи, правозастосування та кримінально-процесуального законодавства, а також отримати додаткові аргументи, важливі з огляду розробки авторських пропозицій з означеної проблематики; г) створити належні методологічні засади для ефективного вирішення завдань даної дисертації та успішного досягнення її мети, підтвердивши таким чином необхідність застосування у цій роботі потенційних можливостей системно-структурного методу наукового дослідження.

У підрозділі 2.2 *«Детермінанти, що спричиняють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань, які пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю»* визначено їх сутність і зміст та на цій підставі сформульовано авторське поняття такого ж спрямування, під яким слід розуміти різноманітні правові та організаційно-управлінські прогалини, а також недоліки слідчої профілактики, яка здійснюється у ході досудового розслідування за фактами вчинення кримінальних правопорушень в процесі виконання – відбування покарань, що корелюють їх вчинення та входять у комплекс причин і умов, які сприяли протиправній діяльності винних осіб.

Теоретичне значення сформульованого поняття полягає у тому, що через його системоутворюючі ознаки створено відповідне науково-методологічне підґрунтя, на підставі якого можна вирішувати наступні завдання, що стосуються: а) нового погляду та оцінки детермінант, які носять кримінально-процесуальну природу та сприяють таким чином вчиненню кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань; б) теоретичних розробок, пов'язаних з обґрунтуванням необхідності доповнення чинного КПК правовим інститутом «причин і умов злочинності», шляхом наведення у цій дисертації додаткових аргументів з даного питання; в) видозміни сучасної державної політики України у сфері запобігання та протидії злочинності у виді визнання на законодавчому рівні пріоритетним завданням та необхідною умовою протидії кримінальним правопорушенням даного виду соціальної профілактики (як це, зокрема, витікає зі змісту кримінологічного запобігання); г) розширення предмета наукових дискусій, а саме – доведення на доктринальному рівні гіпотези (припущення) про те, що слідча профілактика, включаючи й у сфері виконання покарань, має спрямовуватись на реалізацію не лише завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК), але завдань тієї галузі суспільної діяльності, у якій здійснюється кримінальне провадження (у цій роботі – це

процес виконання – відбування покарань).

Практичне значення виведеного у цьому підрозділі дисертації поняття «детермінант злочинності» виражається у тому, що через його змістовну спрямованість можна підвищити як рівень ефективності слідчої профілактики, зокрема, у сфері виконання покарань, так і прикладні засади діяльності учасників кримінального провадження, які відносяться до сторони обвинувачення, що на сьогодні закріплені у відповідних відомчих нормативно-правових актах. Крім цього, прикладний характер зазначеного авторського поняття полягає у тому, що на підставі його системоутворюючих ознак відповідні суб'єкти законодавчої ініціативи (ст. 93 Конституції України) можуть підготувати законопроект щодо доповнення чинного кримінально-процесуального законодавства правовими нормами, спрямованими на обов'язкове встановлення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, а також на їх реагування встановленими у законі засобами, метою яких має стати нейтралізація, блокування, усунення тощо детермінант злочинності.

У підрозділі 2.3 «Кримінологічна характеристика особи злочинця, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань, яка має юридичне значення у кримінальному провадженні» з'ясовано її сутність і зміст та сформульовано його авторський варіант, під яким запропоновано розуміти узагальнену, з використанням апробованих на практиці наукових методологій, інформацію про суб'єкта злочину, яка сформована за результатами аналізу офіційної статистики та вивчення матеріалів, що зібрані у процесі виконання – відбування покарань, за допомогою якої здійснюються заходи слідчої профілактики та інша кримінально-процесуальна діяльність, спрямована на реалізацію визначених у законі завдань кримінального провадження.

Теоретичне значення даного поняття полягає у тому, що таким чином на науковому рівні створено методологічні та прикладні засади, які можна було б використати для обґрунтування необхідності внесення змін і доповнень у чинне законодавство України з питань, що стосуються правового інституту причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у будь-якій галузі суспільної діяльності. Крім цього, теоретична цінність зазначеного поняття виражається у тому, що на підставі виведеної вказаної доктринальної категорії розширено межі знань та особливості вивчення особи злочинця у кримінальному провадженні з урахуванням кримінологічної інформації, яка забезпечує процес виконання – відбування покарань. У свою чергу, практичне значення сформульованого поняття полягає у тому, що на його змістовній основі у цілому та окремо взятих системоутворюючих елементах можна розробити конкретні напрями слідчої профілактики у ході розгляду кримінального провадження, а також сприяти підвищенню рівня ефективності кримінально-виконавчої діяльності, з огляду закріплених у законі завдань і мети покарання (ст. 1 КВК).

Розділ 3 «Головні напрями удосконалення правового механізму кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері

виконання покарань України» містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Сучасна державна політика з питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання злочинам» визначено головні форми цієї діяльності, а також з'ясовано її сутність і зміст та на підставі цього констатовано, що вона носить безсистемний та формальний характер, позаяк не включає у своєму змісті створення реальних правових гарантій, спрямованих на підвищення рівня слідчої профілактики та в цілому діяльності щодо запобігання кримінальним правопорушенням, виступаючи однією з детермінант корелюючого характеру, які сприяють формуванню та реалізації у сфері виконання покарань протиправної мотивації у виді суспільно небезпечних діянь і наслідків. Виходячи з цього, доведено, що без видозміни чинного законодавства з означених питань, як форми реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії злочинності, практично неможливо ліквідувати, усунути, блокувати тощо детермінаційний комплекс причин і умов, які їй сприяють.

У підрозділі 3.2 «Зміст позитивного зарубіжного досвіду, що пов'язаний з кримінально-процесуальними засадами запобігання злочинам у сфері виконання покарань» з'ясовано його сутність та на підставі вивчення правозастосовної практики, яка склалась у зв'язку з цим у низці держав світу (Австрії, Англії, Іспанії, Італії, Латвії, Литви, Польської Республіки, США, Франції, ФРН, ін.), зроблено висновок про те, що хоча ні в положеннях відповідних міжнародних нормативно-правових актів, ні в законодавстві цивілізованих держав світу, ні в правових джерелах ЄС чітко не закріплені норми, пов'язані з обов'язком виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, але їх зміст та встановлені процедури збирання, оцінки та використання доказів у кримінальному процесі, а також визначені у законі порядок і процесуальні обов'язки суб'єктів і учасників кримінального провадження мають безпосереднє відношення до кримінологічної діяльності у виді таких правових категорій, як: «встановлення істини»; «забезпечення безпеки»; «принципи кримінального судочинства», т. ін.

У підрозділі 3.3 «Підвищення рівня координації та взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності у контексті запобігання вчинення правопорушень у сфері виконання покарань» визначено їх сутність і зміст, а також сформульоване авторське поняття взаємодії цих суб'єктів, під якою слід розуміти таку співпрацю учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні з іншими державними органами, включаючи правоохоронні, та органами місцевого самоврядування, а також установами, організаціями та підприємствами різних форм власності, яка ґрунтується на законодавчих та інших нормативно-правових засадах і спрямована на досягнення узгодженої мети та завдань у сфері запобігання злочинності, що не суперечать чинному законодавству і не порушує конституційних та процесуальних прав і свобод людини. Теоретичне значення цього поняття полягає у тому, що таким чином збагачена теорія управління кримінально-процесуальною та кримінальною діяльністю, яка може стати предметом окремого дисертаційного дослідження. У свою чергу, його практична

значущість виражається у тому, що для правозастосовців з означеної проблематики розроблені науково обґрунтовані системні напрями діяльності учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні, які можуть слугувати своєрідним прикладним орієнтиром для удосконалення процесу взаємодії у кримінальному процесі на законодавчому та інших рівнях.

Щодо координації, то враховуючи, що її основу складає взаємодія, та те, що це питання має бути об'єктом і предметом окремого наукового пошуку на монографічному рівні, то з цього приводу констатовано, що, хоча вона й передбачає головного суб'єкта координаційної діяльності (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру») у сфері запобігання та протидії злочинності, проте також потребує правового удосконалення, враховуючи ті прогалини, які існують у зв'язку з цим з питань взаємодії.

ВИСНОВКИ

У даній дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у здійсненні комплексного вивчення кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, спрямованих на удосконалення правового механізму з означених питань. Зокрема:

1. Встановлено стан наукових досліджень, пов'язаних зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, а саме: не дивлячись на відсутність у чинному кримінально-процесуальному законодавстві України чітких правових норм, які пов'язані з необхідністю встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, детермінація усіх без винятку суспільних явищ і процесів у виді їх спричинення, обумовлення і кореляції, зобов'язує й на рівні розгляду кримінального провадження встановлювати ті детермінанти, що породили і розвинули злочинну мотивацію винної особи, та, в кінцевому підсумку, привели її до вчинення кримінального правопорушення. Доведено також, що без законодавчо закріплених обов'язків для сторони обвинувачення у кримінальному провадженні (дізнавачів, слідчих і прокурорів) та суддів щодо виявлення та процесуального реагування на встановлені при цьому причини і умови, які сприяли виникненню та реалізації злочинного умислу винної особи, практично неможливо підвищити рівень ефективності запобіжної діяльності у сфері виконання покарань та знизити питому вагу рецидиву у загальній структурі злочинності в Україні.

2. З'ясовано сутність і зміст кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням та розроблені науково обґрунтовані авторські пропозиції з цього приводу, а саме - запропоновано: а) закріпити Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері запобігання та протидії злочинності, який на сьогодні визначений у відповідному наказі Генерального прокурора, спеціальною постановою Кабінету Міністрів України, рішення якого відносяться та охоплюються поняттям «законодавство України»; б) доповнити ст. 36 КПК частиною сьомою такого змісту: «Здійснюючи процесуальне керівництво досудовим

розслідуванням, прокурор зобов'язаний та має право дати письмові доручення для інших учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні щодо виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, та реагувати на виявлені у зв'язку з цим порушення закону відповідними заходами процесуального характеру».

3. Визначена методологія дослідження, що стосується змісту предмета даної роботи, та сформульовано її авторське поняття. При цьому, його теоретичне значення полягає у тому, що воно дає можливість на науковому рівні по-новому оцінити потенційні правові можливості кримінально-процесуальної діяльності у запобіганні злочинам та на зазначеній основі запропонувати науково обґрунтовані видозміни чинного законодавства з цієї проблематики дослідження. А, це в кінцевому підсумку, дасть можливість підвищити ефективність даного виду соціальної профілактики у сфері виконання покарань. Натомість, практичне значення виведеного поняття виражається у тому, що на його підставі у правозастосовній діяльності можна розширити межі кримінологічного запобігання та, з урахуванням існуючих відомчих підходів щодо вирішення цієї проблематики, створити відповідне правове підґрунтя для суб'єктів законодавчої ініціативи, які мають здійснити відповідні заходи щодо повернення у кримінально-процесуальне законодавство так званого інституту «причин і умов злочинності».

4. Встановлено сучасний стан, рівень та інші кримінологічно значущі показники і особливості пенітенціарної злочинності та протиправної діяльності персоналу колоній. Виходячи з цього, сформульовано авторське поняття «кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері виконання покарань», під яким запропоновано розуміти такі кримінологічно значущі показники даного суспільно небезпечного та караного діяння, які отримані внаслідок аналізу різноманітних джерел, що стосуються вказаної проблематики, та дають можливість оцінити її суб'єктами слідчої профілактики з огляду необхідності вирішення завдань кримінального провадження та забезпечення процесу виконання – відбування покарань, а також задля досягнення єдиної при цьому мети – запобіганню вчиненню у даній галузі діяльності кримінальних правопорушень як з боку засуджених, так й інших осіб шляхом усунення, блокування, нейтралізації тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які формують злочинний потенціал у зазначеній сфері суспільних відносин.

5. Встановлено соціально-правову природу детермінант, що спричиняють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань, та запропоновано доповнити ст. 22 КВК частиною 3 такого змісту: «У випадках вчинення кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань, за письмовим запитом прокурора, який здійснює процесуальне керівництво у досудовому розслідуванні, матеріали прокурорського нагляду спрямовуються йому для аналізу та встановлення взаємозв'язку виявлених правопорушень з кримінальним провадженням», а також Розділ VI КПК - главою «Особливі порядки кримінального провадження».

у сфері виконання покарань», враховуючи змістовну та сутнісну специфіку кримінально-виконавчих правовідносин.

6. Визначено зміст та системоутворюючі ознаки поняття «кримінологічна характеристика особи, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань, яке має юридичне значення у кримінальному провадженні» та запропоновано: ст. 95 КВК доповнити приміткою такого змісту: «Для забезпечення об'єктивності, повноти та всебічності змісту індивідуальної програми соціально-виховної роботи із засудженими, керівник органу та установи виконання покарань вправі витребувати відомості про вказану особу від інших правоохоронних органів у межах вимог законодавчих актів, що стосуються порядку доступу до публічної інформації та захисту персональних даних», а також ст. 1 цього ж Кодексу - частиною 3 такого змісту: «Для забезпечення мети і завдань кримінально-виконавчого законодавства України у визначених на нормативно-правовому рівні випадках залучаються сили і засоби інших правоохоронних органів та суб'єктів запобіжної діяльності».

7. Визначено змістовні елементи та пріоритетні напрями сучасної державної політики України з питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням, включаючи й сферу виконання покарань, та запропоновано: ст. 2 КПК доповнити частиною 2 такого змісту: «У ході кримінального провадження здійснюються передбачені законом заходи безпеки щодо учасників кримінального процесу та інша запобіжна діяльність, спрямована на недопущення вчинення кримінальних правопорушень», а також ст. 5 КВК - принципом верховенства права, що логічно витікає із змісту процесу виконання – відбування покарань та змісту основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених, метою яких у тому числі є запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень з боку останніх.

8. З'ясовано сутність і зміст норм міжнародного права, а також позитивного зарубіжного досвіду, який стосується кримінально-виконавчих засад запобігання злочинам у сфері виконання покарань, на підставі чого виведені чотири групи міжнародно-правових актів, пов'язаних з даною тематикою дослідження, а саме:

1. Загальновизнані міжнародно-правові акти з прав людини і громадянина (Загальна декларація прав людини; Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права; Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини; ін.). 2. Міжнародно-правові джерела кримінально-правового та кримінологічного характеру з питань запобігання злочинності (Декларація ООН про злочинність та громадську безпеку від 12.12.1996; Директива Ради ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей від 19.06.1991; Єдина конвенція про наркотичні засоби від 30.03.1961; ін.). 3. Міжнародно-правові акти, що пов'язані зі сферою виконання покарань та включають у себе елементи запобіжної діяльності (Міжнародні стандартні правила поведінки із

засудженими; Європейські пенітенціарні правила; Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання; ін.). 4. Міжнародно-правові акти, що стосуються питань здійснення слідчої профілактики (Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою від 29.11.1985; Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990; Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людства і воєнних злочинів від 25.02.1974; ін.).

Доведено також, що Україна має враховувати позитивну практику їх реалізації за кордоном, уникаючи при цьому помилок з означеної проблематики, а також чітко дотримуючись положень ст. 9 Конституції України та інших законодавчих джерел, які регулюють питання укладення нашою державою міжнародно-правових договорів (угод, зобов'язань, т. ін.).

9. Констатовано, що підвищення рівня координації та взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності є необхідною умовою та гарантією реалізації завдань, які пов'язані із запобіганням кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань. Виходячи з цього, запропоновано: ст. 104 КВК доповнити частиною 4 такого змісту: «У випадках, визначених у кримінально-процесуальному законодавстві України, оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань зобов'язані виконувати завдання уповноважених органів досудового розслідування. Зібрана при цьому інформація може бути використана слідчим або прокурором для забезпечення процесу доказування в кримінальному провадженні», а також ст. 23 цього ж Кодексу - абзацом другим наступного змісту: «У ході відомчого контролю вживаються передбачені законом заходи щодо усунення, нейтралізації та блокування причин і умов, які сприяють вчиненню порушень у сфері виконання покарань і пробації. Матеріали відомчих перевірок в обов'язковому порядку спрямовуються прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час виконання покарань відповідно до положень ст. 22 даного Кодексу та Закону України «Про прокуратуру», для визначення підстав юридичної відповідальності щодо осіб, які вчинили правопорушення».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Ковальчук В. С. Виїмка як спосіб здобуття доказів. *Вісник прокуратури*. 2014. № 7. С. 140-147.
2. Ковальчук В., Шульгін С. Залучення до кримінального провадження як потерпілого. *Вісник прокуратури*. 2014. № 7. С. 28-34.
3. Ковальчук В. С. Прокуратура України як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань і пробації України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 2(20). С. 65-71. DOI:

<https://doi.org/10.34015/2523-4552.2022.2.08>

4. Ковальчук В. С. Про деякі детермінанти кримінально-процесуального характеру, що корелювали війну російської федерації проти України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 1(19). С.79-86. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2022.1.09>

5. Ковальчук В. С. Про деякі кримінологічні аспекти діяльності органів прокуратури в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 404-406. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/99>.

6. Ковальчук В. С. Кримінально-процесуальні можливості прокуратури у запобіганні кримінальним правопорушенням в Україні. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 3 (55). С. 145-150. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.22>

7. Ковальчук В. С. Кримінально-процесуальні засади діяльності прокурорів щодо запобігання злочинності в установах виконання покарань України. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Випуск 2. С. 122-125. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2023.22>.

Монографії та навчальні посібники.

8. Ковальчук В. С., Колб О. Г., Топчій В. В. Державний і громадський контроль та прокурорський нагляд у сфері виконання покарань і пробації України. Деліктологія: монографія / під заг.ред. І. М. Копотуна, С. В. Петкова, Р. Роліан. Куновіце: Академія ГУСПОЛ, 2023. Т. 8. С. 39-72.

9. Ковальчук В. С., Колб О. Г. Поняття, сутність і зміст діяльності банківської установи як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням. Банк як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф. В. Я. Конопельського та д.ю.н., проф., заслуженого юриста України О. Г. Колба. Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 17-33.

10. Ковальчук В. С. Заходи соціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом установ виконання покарань. Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України: монографія. Вид. 3-є, доповн. і виправлене / за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України В. В. Топчія. Луцьк: видавництво Терен, 2023. С. 126-141.

11. Ковальчук В. С., Колб Р. О. Державний нагляд та контроль за процесом виконання-відбування покарань. Кримінально-виконавче право України: короткий курс лекцій: навч. посібник / О. Г. Колб, І. М. Копотун, В. Г. Фатхутдінов та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України Топчія В. В. Ірпень: Державний податковий університет, 2023. С. 127-148.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

12. Ковальчук В. С., Василюк І. М. Зміст сучасних правових гарантій забезпечення прав засуджених уповноваженими органами пробації та прокуратури. Поговоримо про пробацію: історія становлення, розвиток та

перспективи: матеріали круглого столу (Одеса, 11 лютого 2022 року). Одеса : ОДУВС, 2022. С.175-176.

13. Ковальчук В. С., Новосад Ю. О. Про деякі змістовні елементи запобігання кримінальним правопорушенням органами прокуратури засобами кримінального процесуального права. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 281-282.

14. Ковальчук В. С., Новосад Ю. О. Про деякі аспекти діяльності прокуратури України щодо запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються засудженими. Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової : збірник матеріалів (Запоріжжя, 10 березня 2022 р.). Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 275-277.

15. Ковальчук В. С., Годлевська-Коновалова А. В. Про деякі змістовні елементи спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням органами прокуратури. Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2022: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 10 червня 2022 р.). Чернігів: Академія ДПтС. 2022. С. 140-142.

16. Ковальчук В. С., Колб О.Г. Вплив військової агресії Росії на процес детермінації сучасної злочинності в Україні. Вивчення криміногенної ситуації в Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних факторів): матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 07 вересня 2022 р.). Київ : ДНДІ МВС України; Харків : Мачулін. 2022. С. 77-80.

17. Ковальчук В. С. Сучасна роль прокуратури в запобіганні кримінальним правопорушенням, пов'язаним з подвійним громадянством України. Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 04 листопада 2022 р.). Чернігів: Академія ДПтС, 2022. С. 294-296.

18. Ковальчук В. С. Вплив детермінант кримінально-процесуального характеру на стан забезпечення воєнної безпеки України. Наука і вища освіта: матеріали XXXI Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених (м. Запоріжжя, 9 листопада 2022 р.). Запоріжжя: КПУ, 2022. С. 87-88.

19. Ковальчук В. С., Колб Р. О. Особливості прокурорського нагляду за дотриманням прав військовополонених в Україні. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 24 листопада 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 201-204.

20. Ковальчук В. С. Потенційні можливості прокуратури як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Одеса, 25 листопада 2022 р.). Одеса: ОДУВС, 2022. С. 175-176.

21. Ковальчук В. С., Топчій В. В. Проблеми участі прокуратури України у

запобіганні кримінальним правопорушенням, що вчиняються у процесі виконання-відбування покарань у воєнний час. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 березня 2023 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 266-267.

22. Ковальчук В. С. Процесуальна роль прокурора у запобіганні кримінальним правопорушенням. Прикладна економіка: від теорії до практики: Матеріали доповідей учасників Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Луцьк, 27-28 березня 2023 р.). Луцьк: Волинський інститут ім. В. Липинського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2023. С. 284-287.

23. Ковальчук В. С. Особливості здійснення прокурорського нагляду та запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації України. Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення: матеріал. III Всеукр. наук.- практ. конф. (м. Луцьк, 27-28 квітня 2023 року). Луцьк: : ВІП ЛНТУ, 2023. С. 84-86.

АНОТАЦІЯ

Ковальчук В.С. Кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08: кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, 2024.

В роботі з'ясовано сутність та зміст кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, встановлено існуючі у зв'язку з цим проблеми, а також розроблені науково обґрунтовані шляхи щодо їх вирішення. Зокрема, встановлено два періоди виникнення та формування кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, до яких віднесені наступні історичні часові проміжки: а) 1991-2012 р. р.; б) 2013-2023 р. р. Крім цього, з'ясовано сутність і зміст, а також сформульовано авторський варіант поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань», під яким запропоновано розуміти закріплену у правових джерелах суспільну діяльність, яка реалізується на основі науково обґрунтованих і практично обумовлених підходах та спрямована на вирішення таких кримінологічно значущих завдань, які мають пряме і безпосереднє відношення до реалізації завдань кримінального провадження, а також до нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які спричинили, обумовили та скорельювали вчинення конкретно взятого кримінального правопорушення у процесі виконання – відбування покарань.

Виходячи з цього, констатовано, що без видозміни чинного законодавства з означених питань, як форми реалізації державної політики у сфері запобігання

та протидії злочинності, практично неможливо ліквідувати, усунути, блокувати тощо детермінаційний комплекс причин і умов, які їй сприяють.

Ключові слова: кримінально-процесуальні засади; запобігання кримінальним правопорушенням; сфера виконання покарань; слідча профілактика; процес виконання-відбування покарань; взаємодія; координація; правоохоронні органи.

SUMMARY

Kovalchuk V.S. Criminal-procedural principles of prevention of offenses in the sphere of execution of punishments of Ukraine - Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences on the specialty 12.00.08: criminal law and criminology; criminal executive law – Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, 2024.

The work clarified the essence and content of the criminal procedural principles for the prevention of offenses in the sphere of execution of punishments of Ukraine, identified existing problems in connection with this, and developed scientifically based ways to solve them.

In particular, two periods of the emergence and formation of criminal procedural principles for the prevention of criminal offenses in the sphere of execution of punishments of Ukraine have been established, which include the following historical time periods: a) 1991-2012; b) 2013-2023. In addition, the essence and content are clarified, as well as the author's version of the concept of «criminal-procedural principles of prevention of offenses in the field of execution of punishments» is formulated, under which it is proposed to understand the social activity enshrined in legal sources, which is implemented on the basis of scientifically based and practically conditioned approaches and is aimed at solving such criminologically significant tasks that are directly and directly related to the implementation of the tasks of criminal proceedings, as well as to the neutralization, blocking, elimination, etc. of determinants that caused, conditioned and correlated the commission of a specific criminal offense in the process of execution - serving punishments.

Based on this, it was established that without amending the current legislation on the specified issues, as a form of implementation of state policy in the field of crime prevention and counteraction, it is practically impossible to eliminate, eliminate, block, etc. the deterministic complex of causes and conditions that contribute to it.

Key words: criminal procedural principles; prevention of criminal offenses; the scope of execution of punishments; investigative prevention; the process of executing and serving punishments; interaction; coordination; police.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи
Донецького державного університету внутрішніх справ
25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4473 від 24.01.2013 р.
Підп. до друку 15.04.2024 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times. Друк RISO.
Папір офісний. Ум.-друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим.